

ICOMOS Slovenija

Slovensko nacionalno združenje za spomenike in spomeniška območja

---

Datum: 16. 4. 2023

Sporočilo za javnost: **18. april - Mednarodnem dan spomenikov in spomeniških območij**

Tema leta 2023: **»Dediščina se spreminja – heritage changes«**

Svetovna nevladna organizacija ICOMOS (International Council on Monuments and Sites/ Mednarodni svet za spomenike in spomeniška območja), ustanovljena leta 1965 pod pokroviteljstvom organizacije UNESCO, obeležuje 18. aprila Mednarodni dan spomenikov in spomeniških območij. Ta dan je namenjen predvsem informiranju in ozaveščanju javnosti o aktualnih temah, povezanih s kulturno dediščino.

Letošnje leto posvečamo **vlogi kulturne dediščine v boju s podnebnimi spremembami**, h kateremu lahko dediščina pomembno prispeva. Hkrati pa je tudi dediščina sama velikokrat ogrožena zaradi posledic, ki jih podnebne spremembe prinašajo.

Vloga kulturne dediščine se v sodobnosti korenito spreminja in prav te spremembe so fokus letošnje mednarodne teme **»Dediščina se spreminja – heritage changes«**, ki jo obeležujemo v preko 100 državah, kjer delujemo člani organizacije ICOMOS. Slovenski nacionalni odbor ICOMOS je pripravil 12. aprila 2023 posvet na to temo na Fakulteti za arhitekturo.

Na posvetu smo izpostavili **pomembno vlogo obnove in prilagojene ponovne rabe grajene dediščine, s katero lahko pomembno zmanjšujemo število novogradenj** in tako neposredno prispevamo k zmanjšanju ogljičnega odtisa. Predstavili smo problematiko predvidene rušitve opuščenega objekta separacije premoga Klasirnica v Velenju, ki je pomemben spomenik industrijske dediščine druge polovice 20. stoletja. Z 11.000 m² obstoječih površin predstavlja Klasirnica potencial za trajnostno zagotavljanje prostora za razvoj novih poslovnih dejavnosti, za katere mesto Velenje sicer predvideva novogradnje na zelenih površinah. Takšnih pristopov v času deklarativno jasne trajnostne perspektive na vseh ravneh ne smemo več dopuščati, saj so neodgovorni tako do sedanjih kot prihodnjih generacij.

Osrednja pozornost posveta v Ljubljani je bila namenjena problematiki načrtovanih sanacijskih posegov po požaru na Krasu julija 2022. Katastrofalni požar, največji požar v naravnem okolju v Sloveniji je bil neposredno povezan z dolgotrajno sušo in rekordno dolgim obdobjem nenormalno visokih poletnih temperatur – oboje je očitna posledica podnebnih sprememb tudi pri nas. Žal se je v mesecih po požaru izkazalo, da so lahko za kulturno dediščino oziroma za kulturno krajino Krasa še bolj kot sam požar usodni enostransko načrtovani posegi za sanacijo pogorelih (gozdnih) površin ter kvalitetam kraškega prostora neprilagojena protipožarna preventiva. Ta se namreč ukvarja zgolj s sanacijo stanja čisto zadnje »plastik« kraške kulturne krajine in pri tem fizično uničuje sledi, s pomočjo katerih je mogoče na kraškem kamnitem površju razbirati več kot 10.000 let zgodovine prostora in njegovih prebivalcev.

Skladno s slovensko zakonodajo, vezano na odpravo posledic naravnih nesreč na gozdnih območjih, so bili sanacijski ukrepi določeni skoraj izključno z upoštevanjem potreb in interesov ene, to je gozdarske stroke. Načrtovani ukrepi so bili formalizirani v Načrtu sanacije gozdov na Krasu po požaru 2022, ki je bil februarja 2023 potrjen, kljub številnim pripombam, ki jih je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano prejelo s strani različnih organizacij in posameznikov. Poslalo jih je tudi Združenje ICOMOS Slovenija.

Številni strokovnjaki so opozarjali na problematiko in neustreznost takšnega pristopa, med njimi tudi arheolog dr. Dimitrij Vrhovnik Mlekuž, ki je nazorno povzel posledice načrtovanega: »Čeprav je bil lanski požar travmatičen dogodek menim, da je program sanacije pogorišča dolgoročno veliko usodnejši in bolj destruktiven poseg. Zaradi sanacije enega dogodka (ki je predvsem posledica zanemarjanja kulturne krajine) bomo uničili kulturno krajino, ki ima časovno globino več tisočletij.« Tudi strokovnjaki s področja varstva narave so podali številne pripombe glede neustreznosti predvidenih ukrepov, kjer opozarjajo na neprimerno obravnavo naravnega okolja Krasa, sicer formalno varovanega kot del območij Natura 2000.

Izvedba ukrepov, kot so načrtovani v omenjenem načrtu sanacije, bi pomenila obsežno in nepopravljivo degradacijo kraške kulturne krajine in nadaljnje slabšanje stanja najpomembnejših kraških habitatov. Zato ICOMOS Slovenija poziva k vzpostavitvi medresorskega sodelovanja in celostnega pristopa k sanaciji, ki bo prinesla izboljšanje stanja na vseh področjih, ne zgolj pri protipožarni zaščiti gozdov. Ključnega pomena je zagotavljanje kvalitetnega življenja vseh ljudi na Krasu, ki se je skozi tisočletja oblikovalo v tesni povezavi človeka in prostora. Veščina suhozidne gradnje je prav zaradi prepletenosti naravnih in kulturnih danosti vpisana na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Udeleženci posveta smo ob zaključku sklenili, da predlagamo uvrstitev tako separacije premoga Klasirnica v Velenju in kulturne krajine Krasa na Seznam ogrožene dediščine ICOMOS Slovenija.

Ob tem pozivamo odgovorne na državni in lokalni ravni, da storijo vse, da se izvedejo ustrezni postopki, ki bodo skladni s trajnostnimi in vključujočimi načeli upravljanja prostora in virov sledili ciljem trajnostnega razvoja in pravične prihodnosti za vse. Ko govorimo o kulturni krajini Krasa to pomeni predvsem, da je treba za Načrt sanacije gozdov po požaru na Krasu izvesti celovito presojo vlivov na okolje, kot to zahteva 77. člen Zakona o varstvu okolja. Na podlagi okoljskega poročila je treba sprejeti ukrepe, s katerimi se preprečijo ali vsaj omilijo negativni vplivi na okolje. To pomeni, da je treba sedanji načrt sanacije spremeniti in prilagoditi tako, da bo prispeval h kakovostnem načrtovanju, ohranitvi in razvoju kulturne krajine Krasa, kot to zahteva Evropska konvencija o krajini od Slovenije kot države članice. Pri tem opozarjamo, da nas konvencija ne zavezuje le k ohranitvi zavarovane kulturne krajine, temveč tudi k izboljšanju degradirane krajine, kar območje Krasa, uničeno po požaru, vsekakor je.

S tem se ICOMOS pridružuje zahtevi naravovarstvene stroke in civilne družbe. Nadaljnje korake vseh odgovornih bom skrbno spremljali in o tem poročali Mednarodnemu sekretariatu ICOMOS ter domači in mednarodni javnosti.

ICOMOS Slovenija

Degradacija kraške kulturne krajine in tehnične kulturne dediščine z mletjem zidov in nasipov na trasi nekdanje železnice iz 1. svetovne vojne med Dutovljami in Kostanjevico na Krasu, kot del protipožarnih ukrepov. Foto Nataša Kolenc, marec 2023.

Klasirnica v Velenju je pomembna industrijska dediščina, ki omogoča s svojimi 11.000 m² površin umestitev različnih novih dejavnosti. Načrtovana porušitev konstrukcijsko neoporečne stavbe bi prinesla 38.000 ton gradbenih odpadkov in uničenje dediščine, zato je nedopustna. Foto: Gaja Žgank.